

De Cocozton. Cap. CXCII.

A Vicula est Cardueli magnitudine similis, luteis, cyaneisque pennis varia, sed nullo insignis cantu.

De Tetchitli. Cap. CXCIII.

P Ræcedenti pene est par, sed cinereo, & fusco varians colore, cuius nihil accepi quod memoria dignum reputarem.

DE Quapach canauhtli. Cap. CXCIV.

G Enus est Anatis feræ lacus Mexicani alumna, rostro lato, cæruleoque, qualia etiam sunt crura, atque pedes, capite, collo, pectore, ac ventre fuluo; cauda breui, alba, & nigra, alis cum dorso, è fusco, fuluoque transuersis ænisijs variatis, ac nigris oculis, moribus verò, victu, atque nutrimento cæterarum s; luctriam Anatum.

De Ayo quantototl tiltic. Cap. CXCIV.

P Vlchrè canit, sed non mitescit, & suauis constat alimento, Passere maior est, vescitur arborum fructibus, rostro constat paruò, fusco, ac nigro, & reliqui corporis colore è luteo vergente in candidum.

De Motmot. Cap. CXCVI.

A Vis est calidis frequens regionibus, Columbæ magnitudine, coccineis oculis, & nigra pupilla, rostro incuruo, subnigro, tres penè digitos longo, & acuminatò, infernè breuiori, serratoque supernè; capite cæruleo, & pauonino, fuscis pedibus, videntique cætero corporis colore: rarum est inesse caudæ pennam vnicam cæteris longiorem, & quæ extrema tantum parte sit capillata, tantæque pulchritudinis auem, nullum præterquam plumarum habere usum.

De Cacatotl. Cap. CXCVII.

A Vicula est par Achantilli, infernis omnibus candidis, supernis verò subnigris, atque subfuluis, & cinereis pedibus: vescitur semine hoauhtli: iucundè canit, viuitque in planis Terzcoquensibus.

De Teoauhtototl. Cap. CXCVIII.

T Erzcoanis etiam montibus, & agris viuit, bonum præstat alimentum: nec alitur domi, nec gratus ei cantus, obrigit: magnitudo circiter, quæ Passeri, rostrumque breue; cæterum partium infernarum color albus est, ac in luteum vergens, supernarum verò cyaneus, & alarum niger.

De Acxoyatototl. Cap. CXCIX.

C Arduelis æquat Axoyatototl magnitudinem, color est infernè subalbidus supernè verò subfuscus, & luteus, crura ex luteo rubescunt, cristaque quam

quam capite gestat: edulis est; includitur caueis, sed caret cantu, prouenit in montibus Terzcoquensibus; marem verò curauimus depingendum.

De Picicitli. Cap. CC.

T Erzcoquensis etiam Auis Picicitli, paruula, totoque cinerea corpore, si caput excipias, & collum, quæ atra sunt, sed candenti macula oculos (qui magni sunt) ambiente, cuius acumen in pectus vsque procedit; apparent post imbrès, educatæque domi breui moriuntur: carent cantu, bonum præstant alimentum; sed nesciunt Indi referre vbi producant sobolem.

De Amaxocototl. Cap. CCI.

V iuit in temperatis aut paulò frigidioribus locis, gratum alimentum præbet, iucundoque pòllet, atque sonoro occentu: præcedenti paulò maiorem adeptam magnitudinem, cinereo circa collum, pectus, ac ventrem colore, fuscis pedibus, alis verò, dorso, caudaque cinereo, & nigro colore variatis

De Xompantotl. Cap. CCII.

C Ardueli est penè par, non educatur domi, bonam præbet alimoniam, sobolem præcreat intra oppida, aut iuxta propinquos agros, & colore albo, purpureo, luteo, & candenti distinguitur.

De Cuiteuitzcatotl. Cap. CCIII.

P Auò maior est præcedenti, versatur in syluestribus, montanisq; arboribus: non alitur domi, & tamen pergratè cantillat: inferna coccinea sunt, pulla crura, capitis superior pars fulua, reliquum verò corpus cyaneo, candido, atque subnigro colore distinguitur.

De Xotlapech. Cap. CCIV.

F vluius est Xotlapech supernè, atque infernè cyaneus, nec magnitudine, æquans sturnum; caput humili quadam, sed pulchra crista insignitur, fului etiam coloris, cuius extrema versus rostrum pennæ subnigræ, atque subreçtæ excipiunt: edulis est, in montibus agit, & nullo placidus habetur cantu.

De Olototl. Cap. CCV.

V iuit in montibus Terzcoanis auis præcedenti par, sed tota penè cyanea pauoninaque, quamuis circa collum, & ventrem albi, rubrique coloris: edulis, nec expers cantus, qui tamen est exilis. Auis verò ipsa de pulchritudine possit cum multis alijs certare.

De Ytezcatotl. Cap. CCVI.

C edit pulchritudine præcedenti Ytezcatotl, Passeris magnitudine, variata tamen cinereo, fusco, & nigro colore: Viuit in montibus Regionum, temperatarum: edulis est, exiliter canit; nec viuit in domibus alta.

De Ayoquantototl. Cap. CCVII.

AT Ayoquantototl par ferè magnitudine, luteo, nigro, subalbidoque colore variatur. Montana colit: bono alimento constat, & quoniam canis impensè exilis est, caueis includi minimè consuevit.

De Xolotlapech. Cap. CCVIII.

Avis est edulis, ac præcedentis penè magnitudine, infernè lutea, fusca, verò supernè, viuit in arboribus montium Tetzcoanorum, vbi prolem educat: vescitur vermiculis, non canit, aut expetendum admodum præbet alimentum.

De Elotototl. Cap. CCIX.

Longè minor est Elotototl, ac Cardueli penè par, sed albo, aut cyaneo colore, caudaque penè tota nigra: Viuit iuxta arbores montium Tetzcoanorum, Edulis est: non canit, & ideò neque alitur in domibus.

De Chiltototl. Cap. CCX.

Avicula est Carduele paulò maior, tota ferè coccinea, sed nigris iuxta alas admixtis plumis: maculis verò prope oculos candentibus, & rostro paruo, ac nigro: minimè canit, sed obstrepit, edulis est, educat in Arboribus Tetzcoquensibus, vesciturque vermiculis, & culicibus.

De Ococolin. Cap. CCXI.

Genus est Pici Sturni magnitudine, & pulchrè variatum colore nigro, & luteo; circa dorsum verò, crura, ac ventrem cinereo, rostroque longo, & acuto: Viuit in Tetzcoanarum sylvarum arboribus, vbi sobolem educat: edulis est, nec tamen cantillat.

De Xiquipiltototl. Cap. CCXII.

Avicula est minima, nigra macula rostrum, collumque conspersa, cætera cyaneò, cinereoque tincta colore: inclusa caueis cantillat, chian semine vescitur, & tritorlaolli: educat sobolem circa Tetzcoanorum montium Arbores.

De Quauhelotototl. Cap. CCXIII.

Avis est tota cyanea, Columba paulò maior, & crista in acutum tendente eiusdem coloris insignita: calidarum regionum alumna est, & quanquã visù pulchra & spectabilis, plumarumque colore commendata, nec canit, nec eduli constat nutrimento.

De Cuechtototl. Cap. CCXIV.

Avis est magnitudine, & rostro Psittaci, incuruis, & rapacibus vnguibus, luteis cruribus, pedibusque, sed nigris punctis distinctis: alis cyaneis, sub-

subalbidisque è fuluis variatis plumis; pectore, ac ventre rubescens; capite è candido in coccineum vergente colorem, depili; rugosoque, quale etiam est collum, quod torque iuxta pectus ambitur eminenti, & albo; sed cyaneis, ac transternis distincto tanis; habet etiam ad rostri radicem (quod rarum est) Orbem concinnatum ex acinis multis, ex albo in rubrum colorem vergentibus. Hanc auem ego nunquam vidi, sed eius tantum imaginem apud Tetzcoquenses, in Aula quadam Regiæ domus, vbi ordine quodam Principum eius Prouinciæ formæ serie quadam videbantur delineatæ, quam in libros hoscè transferendam curavi; quoniam ex nonnullis Incolarum accepi, littoribus Oceani esse frequentem, qui tamen nihil quod ad eius naturam aut mores spectaret narrare potuere, præterquam viuere ex raptò, & versari solitam non procul à mari.

De Caquantototl. Cap. CCXV.

Offendi etiam apud Tetzcoquenses Auiculam cristatam, pulchra, ac rara forma, Passeris magnitudine, coloris cinerei, sed extrema cauda lutea, & ab extremis alarum pennis coccineis quibusdam capillamentis propendenti, bus, paruo capite, paruoque rostro, quæ in montibus etiam viuit eiusdem Plagæ, ac feminibus vescitur, neque est cantu, aut nutrimento cæteris auiculis commendatior.

De Yayauhquitototl. Cap. CCXVI.

Avis est Sturni magnitudine, viridi, cyaneoque, fuluo, & cinereo colore distincta, in qua vel illud memoratu dignum est, & penè huic aui peculiare, duas pennas ab extrema cauda prodire cæteris longiores, quarum pars prior depilis sit, extrema verò cyaneis, & nigris pilis vestita.

De Axoquen. Cap. CCXVII.

Avis est è Piscium raptò viuens, & ad Alcionum fortasse pertinens differentias, quos *Martinetes* vulgus Hispanorum vocare solet. Avis est ictus satis noxij, cinereo, luteo, ac fuluo colore varia, rostro nigro, acutoque, & octo uncias longo, collo verò duas spithamas ac pelle laxius dependente, cauo; cauda verò sesquidrantem proluxa, ac productis cruribus, qualia aquaticas aues decere solent. Sunt qui Acaçaçahoaçeli vocare malint.

De Ahuatototl. Cap. CCXVIII.

Avis est Sturni magnitudine, & forma, sed alis, & cauda cæruleis, cætero verò corpore è subalbido vergente in fuscum; viuit in Quercubus, & sobolem educat, vnde euenit ei nomen.

De Guitguit. Cap. CCXIX.

Avicula est minima, Regulo similis, viridi colore, & suavi nutrimento, ea est naturæ rerum vis, ut hæc tantula avis, ac fere nulla, audeat coruorum examina confectari, & vbilibet laticare cogat, ac sese inter arundineta tueri. Est & aliud auicularum genus in Insula præcipue Cubu, gregatim volantium, & Riziz (cuius feminis maximus est apud eas Centes proventus, atque usus) deuastantium fata, nomine maja, multi nutrimenti, graticque, & facilis coctionis, colorisque fului, quibus est in colli postica parte (dictu mirandum) & nulli alteri animali concessum) caput, ventriculus, primumque receptaculum nutrimenti.

De Daic. Cap. CCXX.

Vlgaris avis hæc Columbi æquat magnitudinem, & bonam alimoniam præstat; nidum excavat cauda, ac pedibus iuxta sabulosa loca, quaternas altum spithamas, vbi ponit ova perimbres anserinis maiora, & pugnum ferme ampla, dicta ab Indigenis Tapum, quinquagena, pluraue, & citra vllum albumen; pinguis naturæ, & crassæ, quæ assa, aut cocta, bonum, ac pingue præbent alimentum, fixa verò crassum, & malum, concoctuque difficile; mirum est auem adeo paruam tantæ magnitudinis ova, tamque numerosa edere, eadem tam profunda in scrobe collocare, & collocata citra incubantis Parentis opem, atque teporem pullos excudi, & exclusos euolare, è vestigio. Viuit in Philippicis.

De Tuputu. Cap. CCXXI.

Nomen inuenit à cantu, versatur in carectis, herbosisque locis: magnas arbores minimè conscendit. Phasiano forma similis est, minor tamen: loco carnis habet vermes, quibus adeo referta sunt singulæ corporis partes, ut mirum sit nihil præter eos ac pellem in ea Aue reperiri, quam tamen non perforant, aut rumpunt densis ornata pennis, cum cætera solos vermes esse planè perspicitur.

De Pauxi vocata Aue. Cap. CCXXII.

Non est prætereunda Avis illa, à Margarita (ut ferebant) ad Regem Philippum delata, quam in horto eius vidimus Galli gallinacei magnitudine, aut paulo maiorem, nigro colore plumarum, sed splendenti, & pauonino, rubeo, & incuruo rostro, & Psittaci simili, mitem, sed capi, & attractari à quouis renuentem. Erat in hac Aue insigne, & peculiare, tumorem quendam radici rostri affigi, qua parte erat tenuior, pyri forma, lapidis duritia, & cæruleo colore, qualis esse solet lapidis cyanei, aut vocati Turcoïdis; alebatur autem si bene memini frumentaceis feminibus, & cæterarum cohortalium nutrimento, quibus forma quoque videbatur similis,

De Altera Aue delata ad Philippum II. Cap. CCXXIII.

Merito alia Avis visa mihi in eodem horto, erit præcedenti adnectenda, Ciconiæ (ni mente excidit) magnitudine, & cinereo colore, cristam hæc gestabat octo (ut mihi quidem videtur) uncias longam, è multis aggeratam plumis subiectis eiusdem coloris, & in amplitudinem orbicularem, præcipue circa summum dilatatis, atque excrecentibus, verum Custodum incuria perijt, antequam ego discedens ab Hispanijs Optimi, Maximique Regis iussu nauigassem ad Indos.

De Pitzmalotl. Cap. CCXXIV.

Genus est Sturni dodrante paulò maius, lato rostro, nigroque, Oceanus Australis littorum Incola, cæterorum Sturnorum huius Orbis moribus, & natura.

De Picalotl. Cap. CCXXV.

Avis est proluxa dodrantes binos, infernè candens, ac supernè cyanea, rostro nigro, crasso, & longo, & nigricante crista: vociferatur, non canit; alitur domi, vescitur Tlaolli, aliisque frumentaceis feminibus, vermiculisque, ac bonum assa, aut elixa præbet alimentum. Viuit in Prouincia Ygualapæ, non procul ab australi Oceano.

De plurimis alijs Auiculis anonimis, ab eadem Prouincia missis.

Cap. CCXXVI.

Missa præterea sunt ab eadem Prouincia multæ auiculæ sine nomine, quarum quinque priores fuluæ, atque cinereæ sunt; sexta lutea, & cinerea; septimæ verò nigra, & rubra, non sine quibusdam luteis propè alas pennis, quarum omnium cantus, & nutrimentum, neque possunt impense aut improbari, aut commendari.

De Quarta Elototl. Cap. CCXXVII.

Avicula est Passeris magnitudine, tota (si alas excipias, pedesque, & rostrum) cyanea, sed maculis cinereis conspersa: alæ enim fuluo, nigro; pallenti, ac cinereo variantur colore, rostrum è candido vergit in nigrum, ac pedes, cruraque cinerea, & fusca promiscue sunt; oculi nigri, & iris lutea: caueis inclusa suauiter canit: bonum præbet alimentum, versaturque in Regionibus temperatis, qualis est Mexicana, aliturque Tlaolli.

De Yacatlil, seu Aue rostri nigri. Cap. CCXXVIII.

Nomen inuenit hæc Avis à nigro rostro, digitum transfuersum longo, & è crassiuscula origine desinente in acumen. Sturni æquat magnitudinem, cinerea est, & viuit in locis calidis.

III De Altera Xochitenacatl. Cap. CCXXIX.

Avis est lacustris, ac littorū maris Septentrionalis alumna, sesquipalmū longa, si rostrum excipias, quod octo pene vncias est prolixum, ac tres latum, (portentosa nempe magnitudine, & vniuersi corporis longitudinem pene æquante) ferratum, coccineum, iuxta extremum; circa alias verò partes cyaneum, & ex albo pallescens, sed singulis momentis (quod fide pene caret) mutans colorem: collum productum est, superna parte fuluum, inferna verò, & circa latera, ex albo pallescens, sed rubeis hemicielis distinctum, cauda, atra, circa cuius exortum plumæ adstant albæ, & coccinæ: pedes & crura cinerea sunt, sed cyaneis maculis variata; unguis nigri, oculique, verum Iris rubescens ex albo, quam cyaneus ambit circulus: cætera ex nigro fuluescunt; Domestica Avis est, saliens incedit, alitur quouis nutrimenti genere, & quibusque etiam regionibus ad quas deferri contingat, viuunt.

Finis II. Tractatus Historie Avium.

TRACTATUS TERTIVS

DE HISTORIA REPTILIVM NOVAE HISPANIAE.

De Acaltepepon, seu Monoxilo mucronato, quod priuatim Temaculcahuya vocant. Cap. I.

Habetur supra volumine I. lib. 9. cap. I. fol. 315.

De alijs duobus Lacertarum generibus, quæ propriè Acaltepepon nuntantur. Cap. II.

CONSVEVERE Mexicani lacertarum innocentium, vulgariūque differentias omnes, quasque feruentium Regionum Incolæ Cuetzpalin vocant, Tecouixin nuncupare, venenatas verò quæ in sepas chalcidicas, sepedonēsque quadrupes referri possent, aut citra venenum aliquanto vulgaribus maiores, nempe lacertarum genera, quæ multa apud ipsos nascuntur, Acaltepepon. Venenatarum tria adhuc apud novos Hispanos offendi genera, morsus noxij, sed minimè (si tempestiuè occurratur ei) lethalis, quarum duæ priores magnitudine, forma, & colore conueniunt, sed picturarum distinguuntur varietate: altera namque luteis tantum ornatur spherulis in fuscum, candidumque inclinantibus colorem, altera verò candidis lineis in rectitudinem procedentibus, luteisque, & secundum transversum fuscis, & pallescentibus è candi-

candido. Postremum genus peculiari nomine Tetzahcoatl, quod rarò occurrat, nuncupatum, ac prorsus à Tetzahcoatl serpente diuersum, paruulo, ac pene nullo, sed letifero (vt ferunt) morsu, omnium est minimum, fusci coloris in fuluum inclinantis, sed cauda magna ex parte cyanea. Est & quartum genus ita vocatum, non quòd venenatum sit (est enim innoxij morsus) sed quòd venenatis maiuscula corporis mole videatur respondere, cum cætera vulgaribus lacertis prorsus sint similia.

De Ahueyaçli, seu Hemorrhoo Indico. Cap. III.

Serpens est Ahueyaçli Tecutlazoçauhqui forma, sed sonalibus carens, veneno verò hemorrhoo antiquorum congener, exerts caninis, & lethali ictu, quo vniuersum corpus ita afficitur, vt vndique sanguinem effundat, nempe, per os, nares, & oculos, quin vulnera, quæ iamdiu occaluerit (si contingat morderi hominem ab hac fera) rursus hiant, manantque sanguine, tanta est vis huius perniciosi, atque monstrifici veneni, cuius remedia erit (vbi commodius valeant) referri.

De Aquaquetzpallin, seu Aquatico colore. Cap. IV.

Quas Haitiniyuanas vocant, Mexicenses Aquaquetzpallin vocare consueverunt, Colotum videntur referre, sed plurimum distant forma, atque natura, quinque dodrantum æquant longitudinem, si caudam pariter metiare, quæ reliquo corpore triplo prolixior est, humanoque humero inter utraque crura crassior: digitus tenues sunt, & pro magnitudine corporis longissimi; brachia, cruraque crassitudinem, recens nati æmulantur pueri (ne dicam) æquant: venter candescit ex viridi, & reliquum corpus squamiferum est, colorisque medij inter argenteum & virentem: unguis sunt mediocres, cauda prolixa, & in extremum vsque à posterioribus pedibus sensim gracillescens; dorso imminent pinnae quaedam angustæ vnciam vnā longæ, spissæ, & protractæ ad extremum vsque caudæ, licet sensim fiant breuiiores: caput supernè deforme, ac horridum est, prædurum, ac velut clauatum, sicut superior quoque colli pars: oculi nigri, & mandibula inferior carulea, è qua pender membrana lata digitos quaternos, orbicularis, tenuis, squamosa, & palearibus similis, nonnulloque circa exortum clauata interuallo, pinnatae, ac è viridi in flauum colorem vergens, eadem mandibula caruleis regitur laminis, rotundis, magnisque, ac præcipuè alterutro latere vnica, quæ nostratam assem, dimidiūque argenteum vocatum denarium æquat amplitudine, coloreque, & nitore piscium æmulatur squamas, alia præterea paulò minore iuxta aurium, sedem, & quæ rutescat vehementius, oris rictus magnus est, ac dentes parui, innocuum animal, & aquarum Incola, oua parit innumera, grata gustui, optimique nutrimenti, velut & ipsa eius est caro (ita enim vocare libet, quoniā carni potius, quàm piscoso generi similis est) quæ pullis nostratium cohortalium minimè cedit, seu gustum spectes, seu alimoniam. Vix est, qui cum primum incidat in hoc animal, timorem animo non concipiat, et si aliòqui mite,